כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תולדות ■ כ"ט מרחשון ה'תש"פ ■ 26.11.2019 ■ גליון מס' 559

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

האם לדחות ברית מילה בזמנה שחלה בשבת ועלולה לגרום להרבה חילולי שבת?

שאלה: האם ברית מילה בזמנה שחלה בשבת, ויש חשש מבוסס שעל ידי קיום ברית המילה ייגרם חילול שבת המוני, כגון שקרובי משפחה יבואו להשתתף בשמחת הברית וייסעו ברכב לשם כך, וכן המשפחה תביא צלם לצלם את האירוע, וכן על זה הדרך, האם המוהל צריך לסרב לקיים את ברית המילה בשבת וצריך להשפיע על המשפחה לדחותה ליום ראשון, או שאין אנחנו צריכים לשים לב לכל ה'מסביב' אחר שהברית עצמה דוחה שבת?

תשובה: הנה ידוע שעל אף שיש עשיית מלאכה של 'חובל' בקיום ברית המילה בשבת, מכל מקום ברית מילה בזמנה דוחה שבת[א], אך יש לברר האם גם במקרה שהתינוק נולד במשפחה של מחללי שבת, האם ברית מילה של תינוק כזה גם כן דוחה שבת.

האם ברית מילה לתינוק שהוריו מחללי שבת - דוחה שבת?

ושורש הספק הוא שהנה הטור כתב בהלכות ברית מילה[ב] שאם יש יהודי שהשתמד ונשוי לישראלית (כלומר יהודייה שלא השתמדה) ונולד להם בן - מלים את הבן בשבת ולא מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה מאחר ואמו ישראלית.

ולכאורה משמע מדברי הטור שאם כן היינו מחזיקים את הבן הנולד שיצא לתרבות רעה (באופן שגם אמו משומדת) אזי לא היינו מלים את הבן הזה בשבת ואין ברית המילה הזו דוחה שבת.

וכך אכן הבינו הש"ך[ג] והט"ז[ד] בדברי הטור ונקטו להלכה שזוג מומרים שנולד להם בן בשבת - אין מלים את הבן בשבת הבאה, ואין ברית מילה כזו דוחה שבת[ה].

אולם הש"ך והט"ז לא ביארו לנו פשר דבר מדוע באמת שברית מילה כזו לא תדחה שבת, הרי סוף סוף ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, והתינוק הוא יהודי, וזמן הברית בשבת, ומדוע שלא נמול תינוק יהודי בשבת? ומה בכך שהוא מוחזק לצאת לתרבות רעה?

ועיין בדברי המהר"ם שיק המובאים בהערה ביאור הדבר[ו].

אולם כבר הסכימו גדולי הפוסקים שכל זה דווקא במשומדים שעזבו דתם לגמרי והמירו בדת אחרת ונטעמו בין הגויים, אבל החילונים המצויים בינינו אפילו הם מחללי שבתות בפהרסיא, מותר למול בניהם בשבת כדת וכדין, מה גם שיתכן שיש לדונם כתינוקות שנשבו[ז].

ואם כן אחר שבירררנו שגוף ברית המילה עצמה דוחה שבת, כעת יש לדון האם יש לדחות את ברית המילה בגלל כל חילולי השבת אשר יגרמו מסביב בעקבות ברית המילה וכמתואר לעיל בשאלה.

ראיה מסוגיית מכשירי מילה

והנה דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל שאכן יש לדחות את ברית המילה כאשר יודעים בוודאות שאכן ייגרמו חילולי שבת, שהרי מבואר בהלכה שאם שכחו להביא את הסכין למקום עריכת המילה קודם השבת - ולהביאו בשבת הרי זה יהיה כרוך בחילול שבת של מלאכת 'הוצאה' - אין היתר להביא את הסכין

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

רבקה בת בתואל
שלמה המלך אומר: "טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים" אין להבין את דבריו כפשוטם: שדברי החכם הם טובים...
המשך בעמ' 4

ברכת אברהם
אחת ההבטחות שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו הייתה שהברכה תהיה מסורה בידו לברך את אשר ירצה1 והקב"ה יסכים על ידו...
המשך בעמ' 5

ספר שכתוב בכתב בריל אם טעון גניזה
בפרשתנו פרשת תולדות (כ"ז, א') כתוב: וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי...
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת

מזכרת עוון
את הסיפור הזה הם בחרו לשתף אותנו למען הכלל. את שמם הם לא מוכנים לפרסם. כאשר תקראו את הסיפור תבינו גם למה...
המשך בעמ' 7

שביבים
■ *"שף" הדגים שהיה לאדמו"ד*
■ *פגישה בסופר מדקט*
המשך בעמ' 9

בשבת[ח], וידחו את הברית המילה ליום ראשון, ואם כן אם בגלל חילול שבת בהבאת הסכין דוחים אנו את ברית המילה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר על חילול שבת בהבאת התינוק והגעת קרובי המשפחה, והצילומים וכל כיוצא בזה, שהדין נותן שצריך לדחות את ברית המילה למחר[ט].

אולם נראה לעניות דעתי שאין הדמיון לנידון הסכין עולה יפה, שהרי שם הנידון הוא מה מותר ומה אסור לעשות עבור ברית המילה בשבת, ונפסק להלכה שהברית עצמה דוחה שבת על אף שהיא כרוכה בחילול שבת של מלאכת 'חובל', אך מכשירי המילה (הבאת הסכין וכדומה) אינם דוחים את השבת, ולכן אי אפשר להתיר לחלל את השבת עבור ברית המילה מלבד עצם המילה עצמה, אולם בנידון דידן אכן אין אנו באים להתיר כלל שום חילול שבת עבור ברית המילה, והמוהל עצמו לא יעשה שום מלאכה נוספת מעבר לברית המילה עצמה, אלא שבני המשפחה שהם אינם שומרי תורה ומצוות ר"ל, יחללו את השבת עבור ברית המילה באיסור - כדרכם בשאר שבתות השנה - והנידון כאן הוא לא סוגיית הסכין, אלא סוגיית 'לפני עוור לא תתן מכשול' שעל ידי קיום ברית המילה אנו מכשילים אותם בחילול שבת - נסיעה ברכב אל מקום עריכת הברית[י].

דמיון לסוגיית 'שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים'

ועוד יש לדמות נידון לזה לסוגיית 'שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים' שכידוע חכמים ביטלו מצוות שופר ביום טוב ראשון של ראש השנה שחל בשבת, וכן ביטלו מצוות נטילת לולב ביום טוב ראשון של חג הסוכות שחל בשבת, וזאת משום החשש שמא יטלטל את השופר או את הלולב ד' אמות ברשות הרבים כדי ללכת אל חכם שילמדנו את התקיעות ואם כן יש לומר שהוא הדין שיש לבטל ברית מילה שחלה בשבת כאשר אנו יודעים (ולא רק חשש) שברית המילה תגרום לחילולי שבת.

ל"ג בעומר שחל במוצאי שבת

וכיוצא בדבר מדי כמה שנים כאשר ל"ג בעומר חל במוצאי שבת, מתעורר פולמוס רבתי, האם צריכים אנו לדחות את אירועי ל"ג בעומר (הדלקת המדורות, ההילולא במירון, ועוד) משום חילולי השבת הנגרמים עקב כך, והטוענים שכך אכן צריך לעשות מסתייעים מסוגיא זו, שאם חכמים ביטלו מצוות עשה חשובה כל כך כמו שופר בגלל החשש לחילולי שבת, על אחת כמה וכמה שיש לדחות את אירועי ל"ג בעומר בגלל חילולי השבת ההמוניים.

ולבבי לא כן ידמה, ואין אנו צריכים לדחות את אירועי ל"ג בעומר בגלל חילולי השבת הנגרמים מכך ואבאר שיחתי.

הנה ניתן לחלק את חילולי השבת הנגרמים מאירועי ל"ג בעומר שחל במוצאי שבת לשלושה:

א) חילולי השבת של כוחות הביטחון (שוטרים, ארגוני הצלה כגון מד"א וכדו', סדרנים, ועוד) שמן הסתם חלקם ייאלצו לצאת מביתם עוד קודם צאת השבת כדי להיערך ולהתארגן במירון, ובצמתים השונים מבעוד מועד.

ב) חילול שבת של מערך ההיסעים והתחבורה, שייתכן וחלק מהנהגים יצאו מביתם עוד קודם השבת כדי להגיע אל התחנות השונות ברחבי הארץ מיד עם צאת השבת.

ג) חילול שבת של ילדי ישראל (שאינם שומרי תורה ומצוות) שאינם מוותרים כמובן על מנהג 'הדלקת המדורות' וככל הנראה יחלו את המדורות (ובוודאי את ההכנות למדורות) עוד קודם צאת השבת.

והנה באשר לחילולי שבת המוזכרים באות א', נראה שאין הנידון דומה כלל לנידון השופר, שהרי אם יבוא יהודי לטלטל את השופר ד' אמות ברשות הרבים, הרי שהוא מחלל שבת באיסור, שהרי אין היתר לחלל שבת כדי להתלמד היאך תוקעים בשופר, ולכן ביטלו חכמים את מצוות השופר, מחמת החשש שיגרם מתוך כך חילול שבת שאסור לעשותו, אולם בנידון ל"ג בעומר שחל במוצ"ש, חילול השבת של כוחות הביטחון הוא הכרחי והוא נעשה בהיתר, שאם לא יערכו כוחות הביטחון במקומות הנצרכים לכך מבעוד מועד, הרי עלולה להתרחש אנדרלמוסיה שלמה, ויש חשש מוצק שמשום כך יהיו פגיעות בנפש, ולכן חילולי השבת הללו הם מותרים, ואין זה דומה כלל לחילול שבת כדי להתלמד היאך תוקעים בשופר שהוא באמת חילול שבת שלא בהיתר.

להכניס את עצמנו בידיים למצב שנצטרך לחלל שבת עבור פיקוח נפש

אמנם אנו מכניסים את עצמנו בידיים, למצב שנצטרך לחלל את השבת עבור פיקוח נפש, ויש לדון האם מותר לנו לעשות כך, שיש מקום לומר שרק כאשר הפיקוח נפש מוטל לפנינו אז מותר לחלל את השבת עבורו, אבל אם ביכולתנו למנוע את פיקוח הנפש, הרי שצריכים אנו למנעו כדי שלא נצטרך לחלל את השבת עבור כך, אולם גם זה אינו שהרי בסימן רמ"ח מבואר שמותר להפליג בספינה קודם השבת אף בג' הימים שקודם השבת אם הוא מפליג לדבר מצווה (ובהפלגה לדבר הרשות אכן צריך להקפיד לא להכניס את עצמו בידיים למצב שיצטרך לחלל שבת משום פיקוח נפש[יא]) על אף שהוא מכניס את עצמו בידיים למצב של פיקוח נפש, ועיין שם ברמ"א[יב] שגם אם ההפלגה היא לצורך סחורה או לראות פני חברו היא מוגדרת 'צורך מצווה', ואם כן הוא הדין בנידון דידן שהמנהגים החשובים אשר נהגו בלילה זה של 'ליל ל"ג בעומר' וכגון המנהג לעלות למירון, להדליק מדורות וכולי, שהתקבעו והתקבלו בכלל ישראל, לא גרועים הם מהצורך 'לראות פני חברו' וגם זה מוגדר 'לצורך מצווה' ומותר לנו להכניס את עצמנו בידיים למצב שנצטרך לחלל שבת משום חשש פיקוח נפש[יג].

ובאשר לחילולי השבת המוזכרים באות ב', זה פשוט ששומה עלינו לוודא שתהיה יכולת לנהגים (ולכל העוסקים במלאכה) להגיע ברווחה לתחנות האוטובוס גם אם יצאו מהבית לאחר צאת השבת, ואין אנו יכולים לקבוע שהאוטובוסים הראשונים יצאו לדרכם מיד לאחר צאת השבת, שהרי בכך אנו ממש מכשילים בידיים את הנהגים של האוטובוסים הללו, וגם אם נתווכח שאין בזה איסור לפי גדרי 'לפני עור' ו'מסייע בידי עוברי עבירה'[יד], מכל מקום יש בזה גם שאלה של 'הנאה ממעשה שבת', ובוודאי שכאשר ל"ג בעומר חל במוצ"ש צריכים לקבוע שהאוטובוסים הראשונים ייצאו לדרכם רק לאחר שעה (לכל הפחות) מצאת השבת, וזה פשוט וברור לכל מי שעסק בנידון זה, ולא היה על זה וויכוח כלל ועיקר.

ולא נותר אלא לדון באשר לחילולי השבת המוזכרים באות ג', והם חילולי השבת על ידי ילדי ישראל (שאינם שומרי שבת) שהם אכן

חילולי שבת אשר בוודאי יתרחשו, ואין להם היתר כלל וכלל מאחר ואין זה משום חשש פיקוח נפש, ובזה באמת יש לדון האם צריכים אנו לדחות את אירועי ל"ג בעומר כדי לא ייגרמו חילולי שבת אלו.

ויש להבחין בין נידון השופר, לנידון ל"ג בעומר שהנה יש מקום לומר שכל מה שחכמים חששו לחילול שבת בנידון השופר, הוא רק משום ששם מדובר על חילולי שבת של יהודים שומרי תורה ומצוות שמתוך חביבותם ובהלתם לקיום מצוות השופר, יבואו לחלל את השבת עבור כך, אך בנידון ל"ג בעומר אין אנו חוששים שילדים ונערים שומרי שבת יבואו לחלל את השבת עקב המדורות, אלא החשש הוא בגלל ילדים ונערים שבכל מקרה מחללים את השבת מדי שבת בשבתו, ואף אם נדחה את אירועי ל"ג בעומר והם לא ידליקו מדורות בשבת, עדיין הם יחללו את השבת במשחקי מחשב, בשימוש בפלאפונים, הדלקת תאורה וכדומה, מי יימר לן שגם במקרה כזה צריכים אנו להתחשב בכך?

ואם תאמר שעל אף שאכן אין זה דומה לנידון השופר, סוף סוף עצם זה שאנו מקיימים את אירועי ל"ג בעומר במוצאי שבת, זה גורם לכך שיהיו חילולי שבת על ידי נערי ישראל ואם כן הרי אנו מכשילים אותם ועוברים על 'לפני עור לא תתן מכשול'?

זה אינו, שאין אנו צריכים לוותר על הזכות שלנו לקיים את מנהגי ל"ג בעומר בזמנם בגלל חילולי שבת של נערים המכשילים את עצמם, ובפרט שאין אנו עושים פעולות ב'קום ועשה' הגורמות להכשילם, אלא רק נמנעים מדחיית ל"ג בעומר, ועוד שהם בכל מקרה יחללו את השבת עם מדורות או בלי מדורות, ולכן מחמת כל הנ"ל אין זה נכנס כלל בגדר לאו של 'לפני עור לא תתן מכשול' ואף לא בגדר 'מסייע לידי עוברי עבירה', וראו הרחבה בהערה[טו].

ומעתה נשוב לנידון דידן - ברית מילה שחלה בשבת ובעטיה נגרמים חילולי שבת רבים, לפי המבואר לעיל אין לדמות את נידון השופר לנידון זה, שם אנו חוששים לחילול שבת של שומרי שבת, אבל מי יימר לן שצריכים אנו לדחות ברית מילה בזמנה בגלל תקנת מחללי השבת שלא יבואו לחלל את השבת המחוללת אצלם בלאו הכי[טז]?

וראה מה שכתב בעניין זה בשו"ת 'ציץ אליעזר' וזה לשונו:

'שם היתה הגזירה מפני דחששו דמשום יכולת קיום המצוה יבוא משום כך בעצמו לחלל גלל כן את השבת, והיינו דבכדי שיוכל לקיים ולהוציא לפועל המצוה כמאמרה יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים וילך אצל חכם ללמוד בכדי שיהא בקי בה, והמדובר בבני ישראל כשרים הרוצים בכל לבם לשמור ולקיים מצוות ד', אלא שחששו רבנן דאולי מתוך הטירדא בקיום המצוה ישכחו לרגע קט מאיסור העברה וממציאות הרשות הרבים החוצץ בינו לבין החכם ומשום כך עבדו רבנן תקנתא לצדיקי שלא יבואו לידי מכשול, אבל בנידוננו הרי המדובר ל"ע ברשיעי העוברים על מצוות ד' ותורתו ומחללים בתמידות את השבת ואשר מתוך זה יבואו גם בשמחת מילה דנן לחלל ג"כ את השבת כפי הרגלם בדברים שאין להם כל מגע ולהוצאה לפועל של עצם מצות המילה בעצמה, ואת החילול עושים רק גלל כן משום דבהפקירא ניחא להו ללכת אחרי שרירות לבם לנוחיותם ולנוחיות המסובים, וא"כ הרי כידוע תקנתא לרשיעי לא עבדינן למיעקר משום הפקרותם וקלות דעתם מצות - התורה, ואין העבירה שלהם יכולה לכבות את המצוה, ובכגון דא אמרינן עולם כמנהגו נוהג ורשעים המקלקלים יתנו את הדין' עכ"ל'[יז].

אולם אין להתעלם מהתחושה הקשה של המוהל ירא השמים אשר רואה מסביבו את כל החילול השבת ההמוני, וראה את כל העבירות הנעשות בדרך למצווה חשובה זו, ורואה כיצד הוא משמש ככלי בידיהם של מחללי השבת אשר זקוקים הם לו לעריכת הברית, אך מחללים ורומסים את השבת בריש גלי במסיבה רבתי על כל ה'מסביב' (צלמים וכדומה).

ולכן נראה לעניות דעתי שמוהל אשר מזדמן למצב כגון זה, צריך הוא לנסות לשכנע ולדבר על לבם של ההורים, שלא יערבו מצווה בעבירה, ויערכו את ברית המילה ללא חילולי שבת, ואם אכן ההורים מבינים ומתחשבים ומנסים לצמצם את חילולי השבת - אזי אכן יגיע המוהל לערוך את ברית המילה - גם אם ההורים לא הצליחו למנוע את כל חילולי השבת (וכגון מספר קרובי משפחה אשר למרות הבקשות ולמרות ההצעות השונות מתעקשים להגיע ברכב), אך אם ההורים כלל לא מתחשבים בעניין זה, והשבת לא מעניינת אותם כלל ועיקר על אף דברי המוהל, ואינם מנסים כלל לצמצם את חילולי השבת ולא שועים כלל אל בקשות המוהל - אזי במקרה כזה יסמוך המוהל על דעתו הרחבה של בעל ה'שבט הלוי', וידחה את ברית המילה ליום ראשון.

ואם ישאל השואל - אם הלכה כדעת הציץ אליעזר, הרי שלא רק שמותר לערוך את ברית המילה בזמנה אלא גם שחובה לעשות כן, ומי מתיר לו לדחות ברית המילה בגלל התחושה הקשה? הרי צריכים אנו לקיים את ההלכה, מבלי לערב בה רגשות?

על זה יש לענות שבמקרה כגון זה שההורים אינם שועים כלל לדברי המוהל ואינם מתחשבים כלל בקדושת השבת, ורומסים את השבת בריש גלי, ללא שום שיתוף פעולה וגילוי נכונות לבוא לקראת שבת המלכה, הרי שניתן במקרה זה לצרף גם את דעת הש"ך והט"ז המוזכרים לעיל שאין ברית מילה לתינוק של הורים מומרים דוחה שבת, ועל אף שכבר כתבתי לעיל שאין הדבר אמור במחללי שבת בזמננו, מכל מקום כאשר מדבר במחללי שבת אשר אין להם שום רגש ורצון להתחשב בשבת המלכה - מידי ספק מומרים לא יצאנו - ובצירוף כל הנ"ל רשאי הוא לדחות את ברית המילה ליום ראשון.

ומעתה צריך המוהל לשקול כל מקרה לגופו, וצריך ליזהר ולשים לב שלא שיקולי נוחות הם אלו המנחים אותו[יח], אלא רק הרצון לעשות את רצון ה', במצוות ברית המילה מחד, ובשמירת השבת מאידך[יט].

כמו כן פעמים שאף אם הוא יסרב לקיים את המילה בשבת עצמה, ויציע לדחות את ברית המילה ליום ראשון, ההורים לא יתחשבו בדעתו וייקחו להם מוהל אחר, ואם המוהל השני אינו ירא שמים ואינו ראוי למלאכת קודש זו, הרי שגם זה צריך לבוא בחשבון ביחד עם שאר השיקולים הנ"ל[כ].

ועוד יש לדעת שפעמים ניתן לומר להורים שאת הברית עצמה נעשה ביום השבת בהרכב מצומצם, ואת המסיבה והחגיגה הגדולה ידחו למוצאי שבת או ליום ראשון, ומתרצים הם בכך.

א - ובאופן שלא נולד ב'ניתוח קיסרי' ועיין שו"ע או"ח סימן של"א סעיף ה', וכן בחלק יורה דעה סימן רס"ו.

ב - טור יורה דעה סימן רס"ו.

ג - יו"ד סימן רס"ו ס"ק ט"ז.

ד - שם ס"ק י'.

ה - אמנם הבית יוסף בבדק הבית למד אחרת בטור עיין שם.

ו - וז"ל שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן רמט: **'ונראה דס"ל כיון דמילה אקרי ברית ונכרתו עלי' י"ג בריתות והתוס' בפ"ג דנדרים כ' דמכוון נגד י"ג מדות והשל"ה הקדוש ריש שער האותיות כ' דמכוון נגד שלש עשרה עקרים ועכ"פ נראה דבי"ג בריתות כולל דנכנס בכללן לברית תורה וכיון שזה בחזקת שיהא מומר א"כ הוי לדידי' מצות מילה כאלו לא נכרתו עלי' י"ג בריתות ובשבת פ' ר"א דמילה משמע דהא דמילה דוחה שבת משום דנכרתו עלי' י"ג בריתות דכולל כל התורה ולכך במומר דבמצות מילה שלו דלית בי' חשיבות הזה לא דחי שבת. ועוד נראה להסביר דהרי פיק"נ דוחה מילה ומילה דוחה שבת וגבי מומר דאין רשאין לחלל שבת משום סכנת נפשו וא"כ קו"ח דאין דוחה מצות מילה שלו שבת'** עכ"ל.

ז - לשון ספר 'פסקים ותשובות' על שו"ע יו"ד סימן רס"ו אות י"ד.

ח - שו"ע או"ח סימן של"א סעיף ו', ועיין שם ובמ"ב ס"ק כ"ב אם יש להתיר להביא את הסכין על ידי גוי.
ט - שו"ת שבט הלוי חלק א' סימן ר"ה.
י - ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק ד' סימן קל"ה ששם כתב שהשיגו עליו מעין הנ"ל, ועיין שם מה שהשיב על זה (ועוד כתבו שם לבעל השבט הלוי שהאגרות משה סובר אחרת ממנו, והוא כתב שאין הספר אגרות משה תחת ידו אך מ"מ אינו חוזר בו וכו', ועיינתי באגרות משה יו"ד חלק א' סימן קנ"ו, ולא ברור שם להדיא שהחילולי שבת הם מחמת ברית המילה עיין שם היטב).
יא - עיין במש"כ בשו"ת בסוד שיח חלק א' סימן ט"ו.
יב - שו"ע או"ח סימן רמ"ח סעיף ד'.
יג - וכאשר אמרתי טענה זאת בפני ציבור, טען אחד מן הציבור לעומתי, אז שידאגו לכך ששוטרים מהציבור הדתי והחרדי הם אלו אשר ייאלצו לצאת מהבית במהלך השבת לצורך 'חשש פיקוח נפש' ולא ייתכן שבעוד שהציבור החרדי יושב בנחת בביתו על צלחת החמין, שוטרים מהמגזר הכללי יאלצו לצאת מביתם בשבת כדי לדאוג לאלו, והשבתי לו שטענתו אינה טענה כלל שהנה זו תפקידה של משטרת ישראל לדאוג לסדר הציבור בכל ימות השבוע, והמשטרה מאבטחת הרבה אירועים הנערכים ביום השבת, וכגון את משחקי הכדורגל הנערכים לדאבון לב בעיצומו של יום השבת, ותושבי ישראל זכאים לאבטחה ולסדר ציבורי מכוח היותם תושבים משלמי מיסים של מדינה מתוקנת, אז מדוע שהציבור החרדי אשר משלם מיסים כמו כל ציבור אחר, לא יהיה זכאי גם כן לאבטחת הסדר הציבורי על ידי משטרת ישראל באירועי ל"ג בעומר שחל במוצאי שבת? ואיני רוצה כלל לחשוב מאלו מניעים פסולים מגיעות מחשבות כגון אלו, ודי לחכימא.
יד - עיין מש"כ במקום אחר אודות 'הזמנת מחלל שבת לסעודת שבת' וכן בשו"ת 'בסוד שיח' חלק א' סימן צ"א.
טו - עיין במש"כ בשו"ת בסוד שיח שם מקור וראיות ליסוד זה שאין אדם צריך לוותר על זכויות המגיעות לו מפני 'לפני עור' (וכעת אוסיף ראיה נוספת לכך ששמעתי מהרב הלל גרינוולד שליט"א שהנה נפסק להלכה בשו"ע חו"מ סימן רכ"ב סעיף ב' שאם לקח מקח מחמשה בני אדם ואינו יודע ממי לקח וכל אחד מהם תובע אותו אם הוא חסיד משלם לכל אחד ואחד לצאת ידי שמים, ולכא' הרי בכך שהוא נותן לכל אחד ואחד הוא משכיל ארבעה בנגיבה שהרי ברור שארבעה מתוכם אינו דוברי אמת, וא"כ היאך מותר לו לשלם לכולם? אלא שמכאן מוכח שמאחר והוא רוצה להיות נקי בדיני שמים אין הוא צריך משום חשש 'לפני עור' לוותר על זכותו לצאת ידי שמים) ובנידון דידן יש להוסיף שאינו עושה שום פעולה מעשית הגורמת להכשלת הנערים בחילול שבת, אלא יש יכולת בידינו לעשות תקנה (לדחות את ל"ג בעומר) כדי למנוע זאת, ועיין במשניות במסכת דמאי פרק ג משנה ה' ומשנה ו' שאין צורך לעשות תקנה למי שעובר על איסורים, וראה את דברי הציץ אליעזר שיובאו לקמן.
ויש הטוענים בהקשר זה שהנה מדינת ישראל דוחה בהרבה שנים את יום הזיכרון לחללי צה"ל כדי שלא יהיו חילולי שבת, ואם המדינה וראשי הממשל מבינים זאת ודוחים, אנו שומרי שבת לא נדחה את ל"ג בעומר? זה אינו שהרי ההכנות לטקסי הזיכרון (מערכות הגברה, הבאת ציוד וכדו') אינם דוחים שבת ולא מדובר כאן בפיקוח נפש, ולכן אם נקיים את טקסי יום הזיכרון במועדם במוצ"ש אזי אכן יגרמו חילולי שבת, אולם בל"ג בעומר היערכות המשטרה והסדרנים אינם בגדר חילול שבת מאחר וזה לצורך פיקוח נפש, ואין לטעון שאותם אנשים המתעסקים בהכנות לטקסי הזיכרון הם בכל מקרה מחללי שבת, וכמו שטענו כלפי הנערים אשר עורכים את המדורות, זה גם אינו, שחשוב לנו שהמדינה כמדינה יהודית תשמור על השבת ותשמור על הצביון היהודי, אבל אותם נערים הם נערים פרטיים ועושים זאת במסגרת החיים הפרטית שלהם.
טז - אמנם בעניין זה הקשר בין חילולי השבת למוהל הוא יותר הדוק ואין זה רק ב'שב ואל תעשה' שהרי בעצם זה שהמוהל מגיע לערוך את הברית הוא מאפשר את חילולי השבת, אך מכל מקום עדיין אין הדבר בגדר 'לפני עור' לפי המבואר במ"מ שהובאו לעיל בהערה י"ד (ועיין גם בשו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ל"ה ובשו"ת ציץ אליעזר שם אות ה') ואף עדיפא מכך וייתכן שגם בכה"ג ניתן לומר שאין המוהל צריך לוותר על הזכות שהזדמנה לידו לקיים מצוות ברית מילה בזמנה בגלל 'לפני עור' בהכשלת אחרים המכשילים את עצמם (וכן צידד הרה"ג אברהם גניחובסקי זצ"ל - פנינים משלחן רבינו וירא תשע"ז) ודו"ק בכל זה.
יז - ויש עוד להוסיף בנידון דידן שהנה התוס' במסכת מגילה דף ד' עמוד ב', הקשו מדוע באמת חז"ל לא דחו ברית מילה שחלה בשבת שמא יטלטל ד' אמות ברה"ר כמילה ושופר? ותי' התוס' שמצווה חשובה כזו שנכרתו עליה י"ג בריתות לא ניתן לדחות, ועוד תי' שמאחר מי שמצוי אצל מילה בקי הוא אין לחוש שמא יבוא לחלל שבת שהרי בוודאי יודע היאך למול (משא"כ בשופר ולולב) והנה אילו היה מדובר שברית המילה הייתה גורמת לחילולי שבת של יהודים שומרי תורה ומצוות, היה הדבר תלוי בב' תי' התוס' הנ"ל שלפי התירוץ הראשון אין אנו דוחים ברית מילה אף אם יש לחוש שהיא תגרום לחילול שבת, אך לפי התי' השני י"ל שמה שחז"ל לא חששו הוא משום שאכן לא היה חשש כזה שהרי המוהלים מומחים הם, אבל אנו שאנו רואים במציאות שהזמנים השתנו וברית המילה אכן גורמת לחילולי שבת אולי הייינו צריכים אכן לפסוק לדחות את הברית (על אף שאין ביכולתנו לגזור גזירות אבל מ"מ היה אפשר לומר שזה אכן רוח ההלכה) אבל מאחר ומדובר על חילולי שבת של נערים בלא"ה מחללים את השבת, אין כל זה שייך לנד"ד וכמבואר הטעם למעלה (וע"ע ט"ז לשו"ע או"ח סימן תקפ"ח ס"ק ה').
יח - עיין שו"ת שבט הלוי חלק ט' סימן ר"י. ובדבר שאלת החובה של המוהל לעזוב את משפחתו בשבת קודש ולהיטלטל למרחקים כדי לקיים מצוות מילה בזמנה - עיין מ"מ לכך בספר 'פסקים ותשובות' סימן רס"א אות ה'.
יט - וע"ע שו"ת יבי"א חלק י' או"ח סימן ל"ב.
כ - כמבואר בשו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ל"ה עיין שם.

רבקה בת בתואל

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שלמה המלך אומר: "טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים" [קהלת ז ה] אין להבין את דבריו כפשוטם: שדברי החכם הם טובים יותר מדבריו של הכסיל, כי לומר דבר כזה לא צריך להיות החכם מכל האדם. ואפילו אם כוונתו היא שטוב יותר לשמוע גערה מאשר לשמוע "שיר כסילים", גם באמירה זו אין חכמה גדולה. על כן יש המסבירים את דברי שלמה בדרך זו: טוב לשמוע גערה מחכם כזה שהוא עצמו בעבר שמע שיר כסילים, כי הוא מכיר ויודע את המתרחש בעולם הכסילים, ולכן יש לו יתרון על חכם שאינו מכיר את עולמם של הכסילים, כי חכם שאינו מכיר את עולם הכסילים, גערתו תהיה פעמים רבות תלושה מן המציאות. בהבחנה הזו בין חכם המכיר את דרכי הכסיל לחכם שאינו מכיר אותם היה יתרון לרבקה על יצחק, יצחק אבינו שחי וגדל בביתם של אברהם ושרה, בבית שהטוב והחסד שררו בו, שלא נפגש בסביבתו הקרובה באנשים שליליים, על כן היה רחוק בעיניו ליחס לבני אדם תכונות של רוע ומרמה, ומפני זה ללא קושי הצליח עשו לצוד בפיו את אביו, עד שאביו אהבו. ואילו רבקה שגדלה וחיה בביתם של בתואל ולבן, בבית מלא שקרים ורמאות, היא הכירה מקרוב את התככנות והצביעות, ובקלות הבחינה בהתנהלות המפותלת וההפכפכנית של עשו, וידעה לזהות נכון את אופיים של עשו ושל יעקב, היא שנתנה את מלוא אהבתה לבנה יעקב, ככתוב: "ורבקה אוהבת את יעקב".

אבל לא הכל סוברים שעשו הצליח לרמות ולהטעות את אביו יצחק, כמו "מדרש הגדול" [כה כח] ששאל: "וכי לא היה אבינו יצחק יודע במעשה עשו שהן כעורין ומפני מה אהבו? אלא שהיה אוהבו בפניו בלבד כדי לקרבו ולמושכו, שהרי קל וחומר, אם כשהוא אוהבו מעשיו מקולקלין, אילו שנאו וריחקו על אחת כמה וכמה. ואמרו רבותינו: 'לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה' לכך נאמר: 'ויאהב יצחק את עשו'". גם ה"ספורנו" סובר שאמנם יצחק לא הכיר בגודל רשעו של עשו, אבל לדעתו הכיר יצחק בעדיפותו של יעקב על עשו, והראיה של ה"ספורנו" היא שכאשר בקש יצחק לברך את יעקב לא שאל ממנו מטעמים ולא בקש ממנו דבר אלא ברכו תיכף, מה שאין כן עשו, שלא היה ראוי מצד עצמו לברכה, על כן ביקש ממנו אביו שיעשה לו מטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב, ובזה תחול עליו הברכה.

אלא שאם כך מדוע למרות שידע יצחק ביתרונו של יעקב, מדוע הוא בכל זאת מברך את עשו בברכת: "הווה גביר לאחיך"? ומסביר הספורנו: "כי יצחק חשב שיהיה טוב ליעקב שתספיק לו נחלת ארץ ישראל, אלא שיחיה בה עם איזה שעבוד (כמו המנדט הבריטי), כדי שלא יטריד נפשו בענייני השררות והבלי הנפסדים". גם החתם סופר [ב"תורת משה" פרשת תולדות] סובר שיצחק נתן אימון בעשו, והוא מסביר מדוע ביקש יצחק לברך את עשו דווקא בברכות העולם

הזה, כי יצחק טעה וחשב שעשו מכיר ערך התורה והמצוות, ולכן יספק ליעקב את צרכיו הגשמיים שיוכל לעסוק בתורה ועבודה כמו שנהגו יששכר וזבולון. ואילו רבקה שהייתה מכרת את עשו, היא ידעה שאם עשו יהיה השולט על אמצעי העולם הזה לא תהיה ליעקב האפשרות לעבוד את ה' וללמוד תורה, מפני שעשו לא ייתן לו מענייני העולם הזה. ומסביר החת"ס שזאת היתה כוונת עשו במכירת הבכורה, שקדושת הבכורה ענינה עבודת ה', ומפני שעשו חשב שאם ה"עולם הזה" יהיה בידו והוא לא יתנו ליעקב ממילא לא תהיה ליעקב האפשרות לעבוד את ה' (אם אין קמח אין תורה), ותתבטל המכירה. ורק רבקה היא שירדה לסוף דעתו של עשו, ולכך סיבבה שיצחק יברך בברכות העולם הזה את יעקב, וכאשר שניהם יהיו בידו של יעקב יוכל לעבוד את ה' כרצונו.

מדברי ה"ספורנו" וה"חתם סופר" אנו למדים עד כמה חשוב שהאומה הישראלית תהיה לא רק רוחנית אלא גם תשלוט על האמצעים הכלכליים, שיאפשרו לה את העצמאות הכלכלית, כי בלעדיהם היא תהיה תלויה בחסדי הגויים, והעצמאות הזו כדאית גם אם הדבר מחייב 'ימי מילואים', 'מס הכנסה', ושאר חובות. ולא כאותם המתגעגעים ל"מנדט הבריטי" או לשלטון השולטן התורכי, שאז האחריות לענייני העולם הזה היתה נתונה בידי הגויים, והדבר נוצל לרעה על ידם. את הסוד הזה ידעה רבקה, והיא ידעה שהובאה ממרחקים לא רק בשביל להיות אשה ליצחק, שהרי ישנן נשים רבות גם בכנען וגם בחרן, אלא היא נלקחה ממרחקים על מנת למלא את מקומה של שרה בניהול בית אברהם, ועל כן דאגה לשלמותו של הבית, לא רק בהווה אלא גם להכינו לעתיד לבא. ■

ברכת אברהם

/ הרב איתמר הרשקו

אחת ההבטחות שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו הייתה שהברכה תהיה מסורה בידו לברך את אשר ירצה[1] והקב"ה יסכים על ידו.

יצחק אבינו, בנו וממשיכו של אברהם קיבל גם כן את הכח של העברת הברכה והיא ניתנה לו ישירות מהקב"ה[2].

בפרשה שלנו אנו נפגשים מספר פעמים עם הברכה שמלווה את אבותינו- אברהם, יצחק ויעקב.

יעקב אבינו קונה מעשיו את הבכורה על מנת שיוכל לקבל אותה יחד עם הברכה שהוא לוקח גם כן במרמה מעשיו.

יצחק מתברך בכל אשר הוא עושה ובמיוחד מול אנשי ארץ פלישתים.

ולבסוף יצחק נותן את ברכת אברהם לבנו יעקב[3], כצידה לדרך עם יציאתו לבית הארמי.

עניין הברכה מופיע לראשונה כאשר הקב"ה מברך את הדגים שנבראו ביום החמישי שיפרו וירבו וזאת משום שהבריות צדות אותם ולכן הם זקוקים לברכה מיוחדת שישמרו מנזק[4].

למחרת מברך הקב"ה את האדם שיפרה וירבה, יכבוש את הארץ וירדה בכל דגת הים, החיה, העוף והבהמה אשר בארץ.

הברכה לאדם באה על מנת שיוכל לתקן את העולם שכן מותר האדם מן הבהמה נמצא בבחירה החופשית שיש לו ולכן האדם נדרש לעזור לכל הבריאה להגיע לכלל שלמות בתפקידם.

אך למרות הברכה קילקל האדם והשחית את הארץ ולכן נמחה כל היקום עם עולם החי שבו וכשבא נח ברך אותו הקב"ה שוב שיפרה וירבה. ברכת הקב"ה באה לאחר שנח חשש מלפרות ולרבות עד שהבטיחו הקב"ה ונתן לו אות ברית שלא יחרב שוב העולם[5].

ואילו כאשר עולה שמשו של אברהם אבינו הברכות מתעלות עמו, וכעת הם לא באות רק למנוע נזקים או להפר חששות, כי אם לבנות ולשכלל את הבריאה והברואים כולם.

רק האבות השכילו להבין זאת ולכן הברכות היו מסורות בידם בלבד.

בברית בן הבתרים הבטיח הקב"ה לאברהם שיבוא בשיבה טובה ולא יראה ביציאת נכדו עשו לתרבות רעה. מכיוון שכך בשרו הקב"ה, לא רצה אברהם לברך את יצחק ולכלול בברכה גם את עשיו עד שבא הקב"ה וברכו ליצחק בעצמו.

בתחילת הפרשה יצחק העתיר והרבה לבקש לנוכח רבקה אשתו על היותה עקרה והקב"ה אכן שמע את תפילתו. דבר זה גרם לכך ששנותיו של אברהם אבינו התקצרו בחמש שנים[6], ולכן יצחק חשש שמא הגיע יום מותו כשהוא היה בתוך חמש שנים הסמוכות לגיל בו נפטרה שרה אמו.

הדבר שגרם ליצחק לחשוש לכך הוא שמאור עיניו נלקח ממנו[7], והעיוור חשוב כמת. מכיוון שזה היה בתוך אותם חמש שנים, יצחק חשש שמא הוא לא יספיק להעביר את הברכה גם לבנו עשיו ולכן הוא ביקש מעשיו שיעשה לו מטעמים ובזה יקבל את ברכתו.

הברכה שאַצָל יצחק לעשיו לא הייתה 'ברכת אברהם' שכן הוא הועיד אותה מראש ליעקב, אלא הייתה זו ברכת הגשם והשפע בעולם הזה.

יצחק חשב שעשיו ראוי לברכה ההיא והוא יעשה בה שימוש לטובה כשיבנה גשרים יקים שווקים וכדומה לטובת כלל האנושות, אך רבקה ידעה שבכח הברכה יוכל עשיו להשחית את כל הארץ שכן הוא עושה עם נשותיו במשך כל ימיו[8].

רבקה ידעה את כל זה מכיוון שהיא גרה בין רשעים ולא למדה ממעשיהם[9] כך שיכלה לזהות מהי ברכה אמתית ומה לא.

יעקב אבינו גדל כבר מרגע היווצרותו במציאות שכזו בה הוא חולק את מקומו עם עשיו אחיו כשרק הוא ידע מה ערכו ומה ערך אחיו. ואילו כשגדלו הנערים הבחינו כולם בהבדל שבין שני האחים[10].

כשיצחק מגיע לגרר, אין הם מבינים שהוא מביא עמו ברכה ולכן הם סותמים כל פתח של באר ולא מושפעים מהברכה אותה שם אברהם בארץ כשחפר את אותם בארות.

ולכן כאשר יצחק זורע בשנה קשה ובארץ קשה אין הוא מושפע כלל מהערכות שמעריכים הפלשתים כמה ראויה האדמה להוציא כעת,

והאדמה נותנת את יבולה בכל שנה. דבר זה היה נראה לעיני הפלישתים כמאה שערים יותר ממה שעיניהם דימו[11]. רק לאחר כל זאת הם מודים שמה שהיה באברהם נמשך גם ביצחק[12] ומבקשים הם פתאום את קרבתו.

בסוף הפרשה שולח יצחק את יעקב לבית אחי אמו למרות שרבקה כבר אמרה לו לעשות כן, וזאת על מנת להראות שברכת אברהם צריכה להמשיך ביעקב, שאינה דומה ברכת הדרך של יצחק הצדיק בן צדיק לברכת האם של רבקה, הגם שצדקת הייתה.

את הלימוד הזה הבין יצחק מכח מה שעשתה רבקה עם יעקב בגניבת הברכות. שלאחר כל מה שנגלה לעיניו הוא הכריז- גם ברוך יהיה[13], שכן כעת כולם רואים כיצד יעקב הוא הבכור והוא הראוי לברכה.

תחת מה שירא אברהם לברך את יצחק בא יצחק ומברך את יעקב עוד בחייו ולכן בתחילת הפרשה הבאה נגלה הקב"ה אל יעקב כ'אלוקי יצחק' אביו[14], לאחר שהראה יצחק שהוא דבק עם הקב"ה ולא ניסמית עינו מלהביט אל רצון ה'- והיה ברכה.

1 - והיה ברכה- הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ונח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ- רש"י בראשית יב, ב

2 - ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'- נחמו תנחומי אבלים (סוטה יד) דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו ובא הקדוש ברוך הוא וברכו- רש"י שם כה, יא

3 - את ברכת אברהם- שאמר לו ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך- רש"י שם כח, ד

4 - רש"י שם א, כב

5 - ואני הנני- מסכים אני עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שלא לשחת העולם עוד וכן עשה ובאחרונה אמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחזק ברית להבטחתי ואתן לך אות- רש"י שם ט,ט

6 - אברהם נפטר בגיל מאה שבעים וחמש ואילו יצחק חי מאה ושמונים שנה

7 - ותכהין- בעשנן של אלו, שהיו **מעשנות ומקטירות** לע"א. (רש"י כז, א) וכן נאמר על תפילת יצחק שהיתה בעתירה 'ויעתר לו'- נתפצר ונתפייס ונתפתה לו ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורבוי הוא וכן (יחזקאל ח) **ועתר ענן הקטרת** מרבית עליית העשן (שם כה, כא). וכנגד מה שהרבה והתפלל ובכך הקדים את לידת יעקב ועשיו, ירא כעת שמא יענש על כך

8 - בן ארבעים שנה- עשו היה נמשל לחזיר שנאמר (תהלים פ) יכרסמנה חזיר מיער החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים כל מ' שנה היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותם כשהיה בן מ' אמר אבא בן מ' שנה נשא אשה אף אני כן- רש"י שם כו, לד

9 - בת בתואל מפדן ארם אחות לבן- וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם- רש"י שם כה, כ

10 - ויגדלו הנערים ויהי עשו- כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת כוכבים- רש"י שם כה, כז

11 - מאה שערים- שאמדוה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחת שאמדוה מאה- רש"י שם כו, יב. מכיוון שהארץ היתה קשה הם העריכו שהיא תוציא רק עשירית מיכולתה. יחד עם השנה הקשה שוב יהיה היבול רק עשירית משנה רגילה ולכן הם העריכו את הכל כאחד ממאה

12 - ראו ראינו- ראו באביך ראינו בך, שם כ"ח

13 - שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות לכך הסכים וברכו מדעתו (ב"ר)- רש"י שם לג, ובפס' לו ביאר רש"י ע"פ התנחומא- למה חרד יצחק אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים אמר לו אביו מה עשה לך אמר לו את בכורתי לקח אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה

14 - ואלקי יצחק- אע"פ שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלקי פלוני... כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו (תנחומא)- רש"י שם כח, יג

ספר שכתוב בכתב ברייל אם שעון גניזה

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת תולדות (כ"ז, א') כתוב: וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי.

יש לעיין ספר שכתוב בכתב ברייל, עבור עיור לא עלינו, האם צריך לגנוז אותו, ואם הוא חומש בכתב ברייל, האם יש לו קדושת חומש, ואסור להניח עליו גמרא?

והגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א, מח"ס "אוהל יעקב", כתב לי בזה תשובה נפלאה, וזה לשונו: לענין ספר שכתוב בברייל שהוא רק נקודות ביחד, ואין שם שום צורת אות, האם זה טעון גניזה, מצד אחד יש לדון שפטור מגניזה, כיון שאין כאן שום אותיות של תורה, ומצד שני אולי מאחר ויש אנשים שכן יכולים ללמוד מהספר, הרי הוא טעון גניזה. ולא מצאנו בסוגיות שעסקו בגניזת ספרים שדיברו מסוג ספר כזה, שאין אפילו נחשב כלשון כמו אנגלית או לשון הקדוש, אלא אין שום צורת אות כאן, אלא יש רק אנשים מסוימים שמבינים הסימנים שרשומים בתוך הספר.

עיינתי אח"כ בספר החשוב גנזי הקודש וראיתי שבס"ד הוא כבר דן בשאלה דידן שלא מצאנו במקומות אחרים, וכתב (פרק י"א סעיף ו') שכבר דן בשאלה כזה לפני מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כמה פעמים, והרבה הסתפק בזה כמ"ש לעיל, כי מי שלא עיור לא מבין כלל מה כתוב שם, ומצד שני יש קבוצה של אנשים שזה הכתב שלהם, ולכן חשש לאנשים כאלו, ופסק שצריכים גניזה.

ובספר הסומא (עמוד 267) הביא דעת הבאר משה זצ"ל שיש להחמיר ספר ברייל. וראה עוד בספרך היקר גם אני אודך תשובת הגרמ"ש דיין שליט"א חלק ד' (סימן כ"ח) שהאריך לך בזה בטוב טעם ודעת והביא מחלוקת בין גדולי הפוסקים שיש מקילים בזה, וכן הסיק כך לדינא מעיקר הדין, אלא שסיים שמי שיחמיר בזה תבוא עליו ברכה, והורה כן על פי הסכמת כמה מגדולי מורי הוראה שליט"א. עכ"פ ציין שם אח"כ לספר חשוקי חמד מסכת סנהדרין דף כא עמוד ב שנשאל אודות גמרא שנכתבה בכתב ברייל, האם חייבת גניזה, או שמא כיון שהוא רק סימנים, ואדם רגיל אינו מבין מה כתוב שם, אינה צריכה גניזה?

והשיב, שהנה נאמר במסכת סנהדרין דף כא ע"ב בתחילה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, מאי כתב עברית, אמר רב חסדא כתב ליבונאה. וכתבו התוס' יש מפרשים שהאות נעשית מן הלבן שממלאין החלק דיו והכתב נעשית מאליו מנייר חלק, ולא נהירא דאין זה כתב, דהוי חק תוכות... יעו"ש. משמע דבלי הפסול של חק תוכות הרי זה כתב. אף על פי שהוא אויר, ואולי גם החורים

יכולים להיקרא כתב, וצריך לגונזה. ואפשר לדחות ראיה זו, דשאני התם שהלבן קיבל צורת אות, משא"כ כתב ברייל שהוא רק נקודות.

עוד יש להוכיח שכתב ע"י תיבות אויר נחשב לכתב, מהלוחות שכתוב עליהם והמכתב מכתב אלוקים, וז"ל הגהות הסמ"ג (הובא בב"י סימן לב) בשם הנקדן האומן: הטעם שיש בתפילין של ראש שני סוגי שי"ן, אחד משלושה ראשים, ואחד מארבעה ראשים, שהוא נגד שתי כתיבות שיש לנו א. כתב הלוחות ב. כתב הספר תורה [מזוזות ותפילין] שכנגד זה יש בתפילין ג' ראשין. וכתב הלוחות שהיתה כתיבה שוקעת, שנאמר חרות על הלוחות הרי שכל האותיות היו מן האויר, נמצא שיש לשי"ן ארבע דפנות לשלוש אוירות, היא שי"ן לארבע ראשים של קמטים וכו' עכ"ד. הרי שכתב האויר שמיה כתב ואולי כך גם כתב ברייל.

והנה לגבי גט שאלתי את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א), [זצ"ל], ואמר לי שיתכן שאם רבים יכולים לקרות כתב ברייל, הגט כשר, אך כתב שרק בודדים יכולים לקרותו, אינו נחשב לכתב. וא"כ אם לגבי הגט דעת מו"ח (שליט"א) [זצ"ל], שיתכן שהוא כשר, כל שכן לגבי גניזה שצריך לגנוז ספר זה, עכ"ל.

ולענין אם מותר להניח חומש שכתוב בברייל על גבי חומש רגיל, נראה שאע"פ שחששו שהוא ככתב קודש לענין גניזה, מכל מקום לומר שהוא קדוש, כיון שיש קבוצה של אנשים שיכולים ללמוד מזה, לכאורה אין בזה קדושה כמו חומש רגיל, ואין להניחו על גבי חומש רגיל.

ושאלתי כמה מגדולי הרבנים שליט"א, וכתב לי מרן הגר"א נבנצל שליט"א לענ"ד לא צריכים לגנוז ואין להניחו על גבי חומש בכתב רגיל. והגרש"ק גרוס שליט"א כתב לי שהספר טעון גניזה, ובפשטות אין להניחו על גבי חומש. וברשימות הגר"י שוב שליט"א כתב שהספר טעון גניזה, אבל אין להניחו על גבי גמרא, וכל שכן חומש, כן שמעתי מהגאון רבי שריה דבליצקי (שליט"א) [זצ"ל], והגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א.

ושוב ראיתי בספר שו"ת וישמע משה חלק ג' (סימן רכ"ב) שנשאל אודות מה שמצוי היום חומשים באנגלית ובכתב ברייל אם יש בהם קדושה ואפשר להניחם על חומש רגיל, והביא שם שבירר אצל כמה מגדולי הוראה שליט"א, מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הביא ראיה מהא דתנן במסכת שבת קטו. שכתבי הקודש הכתובים בכל לשון טעונים גניזה, ובגמ' הובאה מחלוקת אמוראים האם מצילין אותם מפני הדליקה, וקי"ל דמעיקר הדין אין מצילים כמ"ש או"ח (סימן של"ד סעיף י"ב). ומוכח שקדושתם פחותה מקדושת החומשים הכתובים בלשון הקודש. וכן פסק הגר"נ קרליץ (שליט"א) [זצ"ל]. והגרש"ז אולמאן (שליט"א) [זצ"ל] אמר שהגדר קדושתם הוא כתורה שבעל פה, ולא כתורה שבכתב.

הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א הסכים עם פסק זה, אולם הוסיף דהרבה פעמים מודפס זה לצד זה החומש בלשון הקודש, והתרגום לאנגלית, וחומשים אלו יש להם קדושה גמורה ככל חומש לכל דבר. והגרש"א שטרן שליט"א הסכים והוסיף דיש היום חומשים הכתובים בכתב ברייל, לצורך מי שאינו רואה רח"ל, וחומש כזה אין לו קדושה אפילו כחומשים הכתובים בכל לשון, שהרי אין זה כתב כלל, אלא נקודות מטובעות בנייר וניכרות במישוש האצבע, המשמשות כסימנים. ומכל מקום אסור לנהוג בו מנהג בזיון חלילה. עכ"ל.

* מח"ס "גם אני אודך"

סיפור לשבת

מזכרת עוון

/ מאת ד"ר גיל יוסף שחר (M.D)

את הסיפור הזה הם בחרו לשתף אותנו למען הכלל. את שמם הם לא מוכנים לפרסם. כאשר תקראו את הסיפור תבינו גם למה. מכל מקום, הלקח של הסיפור מאלף, יותר נכון מבהיל – גם ללא השמות.

הם – בני זוג שהיו נשואים שנים רבות ולא זכו להיפקד בפרי בטן. כמו בכל הסיפורים, הם ניסו לעשות הכול – בדרך הטבע ובדרך שמעל לטבע. הם ביקרו אצל הרופאים המומחים הגדולים ביותר בתחום, ניסו מגוון גדול של שיטות טיפוליות, ומאומה לא קרה. כחסידי חב"ד ובמיוחד ככאלה שמתגוררים בשכונתו של הרבי מליובאוויטש, הרבו להיכנס לחדר המזכירות של הרבי ולהותיר בקשות חוזרות לברכה, אך הרבי כמו התעלם מהן. ההתעלמות בלטה במיוחד בעת שהכניסו לרבי מכתב עם כמה שאלות. הרבי התייחס לכל הנושאים, מלבד לערירותם. השנים הנוקפות לא שיפרו כמובן את הרגשתם. חברים ומכרים בגילם כבר עמדו עוד מעט להוביל את ילדיהם לחופה ואילו הם עדיין מצפים לפעיות של הילד הבכור שיפיגו את השקט הקודר השורר בין קירות ביתם.

ערב אחד הם זכו להתקבל לפגישת 'יחידות' – פגישה אישית בחדרו של הרבי. כנהוג, הם הגישו לרבי פתק עם כל הנושאים

המשך בעמוד הבא...

עליהם ביקשו להתברך, והרבי בירכם כמעט על הכול. מהנושא הכי בוער להם, שב הרבי והתעלם. האישה לא יכלה לשאת את המעמד ופרצה בבכי תמרורים. "מדוע?", התייפחה מול פני הקודש, "מה עשינו? אם מוטל עלינו להשתפר ולהיטיב את דרכינו כדי להתברך, אנא יורה לנו הרבי את דרך התשובה!". פניו של הרבי הרצינו מאוד. הרבי אמר כי אחד משניהם פגע בעבר ביהודי, ועלבונו של הפגוע הוא שמונע מהם להתברך בפרי בטן! הרבי לא הוסיף לפרט ובני הזוג הבינו כי תם זמנם. כאשר יצאו מהחדר, ניסו שניהם לדלות מתהומות הנשייה מקרה בו אחד מהם העליב מישהו קשות. שעות על גבי שעות ניסו לשחזר אירועים שונים, אך לא הצליחו להיזכר בעלבון משמעותי שגרמו למישהו. היה להם ברור כי לא מדובר במילה לא מחמיאה שבטעות נשמטה מפיהם, אלא בהתרחשות הרבה יותר חמורה. פתאום 'נפל האסימון' אצל הבעל.

"נראה לי שאני יודע על מה מדבר הרבי". הוא סיפר לאשתו כי בעבר הרחוק, בהיותו תלמיד ישיבה בבית-המדרש של הרבי בברוקלין, נערכה בקנדה חתונה של חבר. קבוצת תלמידים, שכללה אותו, התארגנה והזמינה אוטובוס שיסיע אותם לחתונה וממנה. מדובר בנסיעה בת שעות רבות. לאחר החתונה, בשעת לילה מאוחרת, יצא האוטובוס עם התלמידים לדרך חזרה. הנסיעה נמשכה על פני כל הלילה ובאופן טבעי כולם נרדמו. אחד מהתלמידים, ירא שמים במידה יתרה, לא ויתר גם באוטובוס על המנהג ליטול ידיים כשמתעוררים – סמוך למקום השינה, מבלי לפסוע קודם לכן אף פסיעה אחת. לשם כך הוא הכין ליד מקום הישיבה שלו ספל מים בתוך קערה, כדי שיוכל ליטול את ידיו מיד כשמתעורר. מיודענו, הבעל, היה שובב לא קטן והחליט לעשות מעשה קונדס. מיד כשנעצמו עיניו של אותו בחור, הוא לקח את הקערה עם ספל המים והחביא אותם. כאשר קטע הנהג את הנסיעה הארוכה ועצר להתרעננות, התעוררו כולם וירדו מהאוטובוס לחלץ עצמות ולשאוף אויר צח. גם אותו בחור ירא-שמים התעורר והופתע לגלות כי הקערה נעלמה לו. כחלק מיראת השמים שלו, הוא נמנע מלדבר לפני שנוטל ידיים. מה שנותר לו לעשות היה לנופף בידיו ולזעוק בקולי קולות "נו! נו!".

החבר'ה היו משועשעים מהמחזה, במיוחד גיבור הסיפור, שהעלים את הקערה עם המים. הנהג שהיה עד למחזה המביש, ביקש מהבחורים לעשות לזה סוף, ולאחר דקות ארוכות ניאות הבחור השובב להחזיר למקום את מה שלקח.קל לשער כי ירא-השמים שהושם ללעג ולקלס נעלב עד עמקי נשמתו. ואכן, הדבר הראשון שאמר לאחר שנטל את ידיו, כיוון למי שהעלים לו את הקערה והספל: "לא אסלח לך על מה שעשית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא!". לבעל וגם לאישה הייתה תחושה ברורה כי זה המקרה. כעת, הכתובת כמו זעקה על קיר. למחרת, חיפש הבעל את אותו אברך ירא-שמים, שהתגורר בשכונתו. כאשר ראהו, ניגש אליו ושאלו אם זוכר את מה שעבר עליהם באותו לילה. "בוודאי שאני זוכר", הוא ענה ברורות, "אמרתי לך שלא אסלח לך ואני עומד בדיבורי: לא אסלח לך!". ניכר כי הפגיעה לא כהתה למרות השנים הרבות שחלפו מאז. הבעל סיפר לאיש כי מגיע אליו בשליחות הרבי. "רחם עליי ועל אשתי.עד היום לא זכינו להתברך בילדים", התחנן מעומק ליבו. כאשר שמע האיש שהרבי בתמונה הוא התרכך. "רק בגלל הרבי אני מוכן לסלוח". כעבור פחות משנה הפכו בני הזוג להורים מאושרים. עד כאן הסיפור.

האמת היא שכל מילה נוספת מיותרת. המסר של הסיפור מבהיל. אדם לא זכה להביא ילדים לעולם במשך שנים רבות, בגלל שהוא פגע קשה באדם אחר, עשרות שנים קודם לכן, בהיותו נער! והסיבה שהוא לא זכה לילדים, היא לא רק בגלל הפגיעה, אלא בעיקר בגלל שאותו אדם לא סלח לו במשך כל אותן עשרות שנים! לסיפור הזה יש גם קשר חזק למצב הבריאות שלנו וליכולות הריפוי שלנו. מערכת חיסון חזקה ובריאה זקוקה לשלווה פנימית. כעס, רצון לראות נקמה (או אולי לקרוא לזה צדק...) הם מצבי נפש שעלולים להחליש את מערכת החיסון. לא פעם הגיעו אלי לקליניקה אנשים שפגיעה קשה מהעבר היא חלק מרכזי בהוויתם. ממש כך. זאת לא הגזמה. פגיעה שהם חוו היא חלק מרכזי בהוויתם! רובם היו מהצד הנפגע, אך חלקם היו מהצד הפוגע. בסיפור זה, שסופר מבעלי המעשה, ראינו שהקפדה של אדם שנפגע מאוד, יכולה לגרום נזק לפוגע. אבל כעסים גדולים עלולים לפגוע לא רק בפוגע, אלא גם בנפגע עצמו, בזה שכועס. פגשתי אנשים שעברו את גיל 50, בעלי משפחות, מצליחים כלכלית וכו', שלא שוכחים את הפגיעה מגיל 14. לא שוכחים?!? זו מילה עדינה. הם זוכרים את זה, כאילו זה קרה אתמול! אנשים רבים עוצרים בתוכם כעסים במשך עשרות שנים. הם "מתָחזקים" את הכעסים הללו והם נמצאים שם תמיד, בין אם במודע ובין אם בתת מודע. חשוב שנבין שכעסים כאלו, מעבר לפגיעה בצד השני (משהו שאולי אנחנו מעוניינים בו), פוגעים גם בנו. לפעמים, אם מזהים משהו תקוע בחיים, אנחנו צריכים לעצור ולהתבונן ולנסות להיזכר האם פגענו קשה באדם כלשהו. יתכן והעלבון הקשה שלו, הפגיעה הקשה שאותו אדם חווה והעובדה שהוא לא סלח לנו עד היום, גורמת לנו לבעיות בחיים שלנו. אם אנחנו נזכרים בכך, חשוב ללכת ולבקש סליחה ומחילה אמיתית, מכל הלב. (אם אותו אדם נפטר, על פי ההלכה יש לעלות לקברו יחד עם עוד עשרה אנשים, לפרט את הפגיעה ליד הקבר ולבקש סליחה ומחילה). ואם אנחנו יודעים שאנו אלה שחוו פגיעה קשה (בזה לא צריך להתבונן. אדם שחווה פגיעה ועלבון משמעותיים ובאיזשהו מקום לא באמת סלח לפוגע, לא צריך להתבונן יותר מידי כדי לדעת שאכן זה המצב) כדאי מאוד שנלמד איך לסלוח (לא קל בכלל) ונתאמץ לסלוח. המוטיבציה לסלוח באמת, היא כפולה:

הכעס, הרצון לראות את הצד הפוגע חווה סבל (כעונש ראוי

המשך בעמוד הבא...

על מה שהוא גרם לנו) הם מצבי נפש שמחלישים אותנו.בין אם במודע ובין אם לא במודע.אנחנו רוצים להגיע למקום משוחרר, נקי וללא כעסים. בשביל עצמנו.יכול להיות שגם אנחנו פגענו בעבר באדם בצורה קשה. וכשם שהיינו רוצים שיסלחו לנו, "מידה כנגד מידה", כך ראוי שאנחנו נסלח למי שפגע בנו. לסיפור הזה יש הרבה מסרים לחיים: לזכור כמה חשוב לא לפגוע. פגיעה יכולה לפגוע בנו, גם שנים רבות לאחר מכן. לדעת עד כמה חשוב לבקש סליחה מכל הלב, אם אנחנו יודעים שפגענו במישהו פגיעה משמעותית. זה לא יאומן כמה שנים אנשים יכולים "להחזיק" את הפגיעה בקרבם מבלי לסלוח. אם אנחנו הצד הנפגע, לזכור עד כמה חשוב לסלוח וללמוד איך לעשות את זה.

אז איך סולחים? ראשית, מאוד מאוד קשה לסלוח לאדם שלא ביקש סליחה אמיתית. לכן כל כך חשוב לבקש סליחה. כאשר רואים שהאדם שפגע בנו באמת מבין שמה שהוא עשה היה לא ראוי (בלשון המעטה) ושהוא באמת מתחרט על כך ושהוא מבקש סליחה אמיתית מכל הלב, הרבה יותר קל לסלוח. אבל איך סולחים אם הפוגע מעולם לא ניגש וביקש סליחה? זה אכן לא פשוט בכלל ואת זה אני מלמד (בין היתר) בהרצאה שלי שנקראת "איזון מערכת העצבים ככלי לריפוי". ההרצאה הזו מועברת מספר פעמים בשנה.

אם רק אדם אחד יתעורר בזכות הסיפור הזה ויבקש סליחה מאדם שהוא פגע בו לפני שנים – זה שווה הכל! אם רק אדם אחד, יסלח לאדם שפגע בו לפני שנים, בזכות הסיפור הזה - זה שווה הכל! אם יש לכם ילדים בגיל הנעורים, תנו להם לקרוא את הסיפור הזה. אם הוא יגרום רק לנער/ה אחד/ת להיות רגישים יותר לזולת ולהימנע מפגיעה קשה בחבר/ה – זה שווה הכל! הסיפור הזה יכול כפי שראינו, להביא חיים לעולם. והוא גם יכול להציל חיים. גם את החיים של הפוגע וגם את החיים של הנפגע. הוא יכול לגרום להם להגיע לשלוות נפש פנימית שמעולם לא הייתה להם.הוא יכול לחזק את מערכת החיסון שלהם ולגרום להם לריפוי. וגם אם לא מדובר בהצלת חיים, אלא רק בשיפור איכות החיים – זה שווה הכל. שתפו את הסיפור הזה. המסר שלו יכול להפוך את העולם למקום קצת יותר טוב.

■

שביבים / שאול שיף

"שף" הדגים שהיה לאדמו"ד

מדי יום שישי נכנס כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זי"ע אל המטבח שבביתו, אם במעון הקודש בבני־ברק ואם בנווה הטוהר בצפת, ומתחיל במלאכת בישול הדגים בסילודין. אל עבודת הבישול - מפסגות עבודת הקודש במהלך סדר יומו המופלא של הרבי - קדמה היציאה אל חנות הדגים לשם בחירה מקודשת של דגים, בחירה שארכה דקות ארוכות מתוך התבוננות בערפילי טוהר. הכנת הדגים, שטיפתם וניקיונם, מליחתם, טיגון הבצל ובישולם - כל אלה נעשו בסילודין, תוך כדי שנעימות של קודש מתנגנות מפיו של הרבי. הנכד או המשמש בקודש שהיה מסייע בקילוף הירקות, היה יודע את המספר המדויק של הירקות אשר הרבי זקוק להם על פי כוונותיו הנסתרות: שלושה גזרים ושלושה בצלים. תו לא. קרני הוד פניו של הרבי, קרנו כאורה של חמה בעת הכנת ובישול הדגים ורוח מיוחדת של חדוות הדעת הקיפה את המטבח באותה שעה. ידוע ידעו צאצאיו של הרבי זי"ע בהיותם ילדים, ששעת הכנת הדגים שעת הכושר היא לבקש מאביהם בקשות שונות. הם ידעו שבאותה שעה של שמחה והתרגשות, ימהר אביהם למלא את מבוקשם. כדרכו של אדם שבעת שהוא שמח בשמחה מופלאה, הוא נענה לבקשות סובביו במאור פנים.

הרבי בעצמו היה מגדיר זאת באמצעות אמרה ירושלמית עתיקת יומין: "כאשר האמא מכבסת את בגדי הילדים, הם נשארים בבית ואינם הולכים אל בית המלמד (-מדובר באותם ימי צנע בהם היה לכל ילד סט בגדים אחד, ועם כיבוס הבגדים לא יכול היה הילד לצאת מפתח הבית), ואז הם יכולים לפעול אצל האמא כל מה שהם רוצים". בשנתיים האחרונות לחייו עלי אדמות, שנות תשס"ח ותשס"ט, נהג הרבי - מבלי שאיש מלבד משמשיו הקרובים יידע על כך - לרדת מצפת לטבריה ביום חמישי של פרשת בהעלותך, יומיים לפני "שבת בהעלותך", בה מתכנסים כלל חסידי לעלוב לשבת התוועדות באתרא קדישא מירון; להיכנס לאחת מחנויות הדגים שטבריה, העיר והכינרת, משופעת בהן ולרכוש כמות גדולה של דגים. גם רכישה זו היתה מתארכת כאשר הרבי הקדוש בחן בעיניו הטהורות את הדגים עובר לקנייתם. משנקנו הדגים, הם הובאו אל מעון הקודש בצפת. מאות דגים. והרבי עצמו נעמד להתחיל במלאכת הקודש. משעות הערב המוקדמות של יום חמישי עד שעות הבוקר של יום השישי, עומד היה הרבי במטבח ומכין את הדגים. לנקות, להכין, לתבל ולבשל כמות מסחרית כזו של דגים, היא מלאכה קשה; הרבי הקדוש לא אבה לוותר עליה.

כך עמד לו הרועה הנאמן והכין את הדגים אותם יאכלו חסידיו ותלמידיו המהלכים בתלם הלעלובאי אותו התווה, במהלך שהותם בשבת קודש בצל קורתו של רבי שמעון בר יוחאי בהר מירון. רובם המכריע של החסידים לא העלו על דל דעתם שאת הדגים הערבים אותם הם אוכלים ("היה להם טעם מיוחד במינו" - נזכרים חסידים)

בישל לא אחר מאשר רבם ומאורם, הצדיק והקדוש. כאשר אחד מנכדיו של הרבי (הרב דוד גראס שליט"א) שוחח פעם עם סביו הגדול על עבודת בישול הדגים, נפלט מפיו של הרבי משפט רב משמעות: "משך כל ימיי ושנותיי, מימי צעירותי עד זקנותי, עוסק הייתי בהכנתם של הדגים לכבוד שבת קודש. ומעבודה זו הגעתי להיות רבי בישראל!" ונוראים הם הדברים. מגלים טפח ומכסים טפחיים על עבודת בישול הדגים, על גילויי אלוקות שהתגלו בסמוך לכיריים ולאש המבשלת.

(מתוך מאמרו של הרב יקותיאל יהודה גנזל ב'המבשר תורני')

פגישה בסופר מרקט

הטלפון בביתו של הרב יוסף וליס מנכ"ל 'ערכים' צלצל, מעבר לקו נשמע קולו העמוק של רבה של רעננה, הרב יצחק פרץ. הוא גולל בפני הרב וליס את פנייתה הכאובה של אשה אחת מתושבות העיר, משפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, שבנם, נער בשם שגיא, נסע במהלך לימודיו בהיסטוריה לספרד כדי להשלים את ידיעותיו ממקור ראשון על ההיסטוריה של הדת ההיא. אבל כל כך קשוב וסקרן היה, עד שנסחף רח"ל והחליט להמיר את דתו. הוא הומלץ להתקבל לאחר המרת הדת כפרח כהונה בכנסיה שם בספרד, ואף יצר קשר עם מי שנועדה להיות אשתו, נכריה מלידה. עם הזהות החדשה והתוכניות לעתיד הוא שב הביתה לישראל, לרעננה, לסידורים אחרונים לקראת החזרה לספרד. הוריו, שציפו לפגוש בן משכיל, נדהמו לקבל בן לעם אחר.

הם ניסו תחילה להתמודד לבדם עם המטען שצבר שם ברומא, אך זה נועד לכישלון. הוא בז לניסיון של הוריו לקבוע לו את העתיד שבחר כטוב עבורו. הציעו לו שמות של אנשים לשוחח עמם, להתייעץ לפני שהוא מבצע את הצעד הגורלי כל כך, אך הוא הצהיר שאין על מה לדבר. הציב חומות כדי למנוע כל ניסיון לערער את מה שהוא חש כבטוח וטוב. ואז לאחר בוקר אחד של ויכוחים ודיבורים כמדקרות חרב, היא עשתה את מה שהיה כל-כך רחוק עבורה, טלפון רווי דמעות אל רב העיר הרב יצחק פרץ. תצילו את בני, תחזירו לי אותו ממלתעות הנצרות והכנסיה. לבקשת רב העיר התקשר הרב וליס בעצמו לאמא, כדי לשמוע מפיה את הסיפור. הוא הביע את ספקנותו ויכולתו לסייע, אבל האמא הפצירה, ואף הוסיפה שהזמן פועל לרעה, היות והבן קבע נסיעת נופש לאילת ולאחריה מוכן כבר הכרטיס לנסיעה חד צדדית לרומא. הרב וליס תהה כיצד יצליח ליצור מפגש עם הבחור בלא להיתקל באנטגוניזם שפיתח. ואז נפל במוחו רעיון. הוא הציע לאמא: תשלחי אותו ביום שלישי לסופר-מרקט לעריכת קניה רבת מוצרים לפני שהוא יוצא. תתארי לי את מראהו ולבושו, אני מקווה לזהותו וליזום עמו שיחה. אני מקווה שהדבר יצלח בידי, ומי יודע אולי גם אמצא מסילות לליבו.

יום שלישי המיוחל הגיע. הרב וליס עודכן בפרטי הזיהוי של שגיא ויצא לדרך. הוא זיהה את הבחור בסופר די בקלות. סקר את מראהו, בחור עדין מראה. הוא שיער שדווקא בשל עדינותו ודאי סגר עצמו בחומה אטומה כדי שלא יערערו את בטחונו. 'כיצד אני יוצר עמו שיחה?' הרהר. מדי פעם חלף על פניו עוקב ברפרוף עין אחר תגובתו. ודאי המראה החרדי לא מוסיף סימפטיה אצל מי שעבורו היהדות היא מושא לשנאה וביזוי. מוחו של הרב וליס תר אחר הזדמנות ליצירת שיחה, לא משהו שנראה היה קל. כשסיים את הקניה התייצב שגיא בתור לקופה, תור ארוך למדי. הרב וליס הבין ששעון החול אוזל. בעצה של רגע ניגש עם עגלתו החצי ריקה, התייצב אחרי הבחור. עמד לרגע, ואז פנה אליו בבקשה מוכרת ולא פחות מעצבנת: "האם תוכל לשמור לי על העגלה, אני רק הולך להביא עוד כמה מוצרים". למרבה ההפתעה הבחור נענה בחיוב. משהו בחששו של הרב וליס פחת, אולי, מי יודע, הבחור יהיה קל יותר לקשר. לאחר סיבוב קטן שב הרב וליס, חזר לעגלה והניח בה את המוצרים. בינתיים כבר התייצבו אנשים נוספים לתור. זה היה הרגע להשליך את החכה... הרב וליס הודה לבחור, שקיבל את התודה בשביעות רצון, ואז השחיל הרב וליס שאלה ערכית כמתייעץ. "אולי אין זה ראוי להציב את העגלה בתור וללכת להשלים את הקניה..." - שאל, והפנה את חרטום העגלה כמבקש לחזור ולהתייצב בתחילת התור. הבחור, שהסיטואציה לחלוק שיחה ערכית עם יהודי חרדי זימנה לו חוויה נסתרת, הביע את דעתו האדיבה שהמקובל הוא לעשות זאת. "כולם עושים כך". הרב וליס לא החמיץ את העיתוי, והשיב: "כן, אבל כיהודי אסור לי לחשוב במונחים של 'כולם'. יש לנו שולחן ערוך ומוסר תורתי". רגע של שקט שרר בין שתי העגלות, שגיא עמד והביט בהרב וליס, וזה החזיר לו מבט מפויס. הרב וליס ניתב עם העגלה חזרה לראש התור, שעה שבן שיחו התקרב לדלפק החשבון והתשלום. סך הכל שלשה לקוחות הפרידו ביניהם. הרב וליס שמר על קשר עין עם שגיא, הוא הבחין שהוא מסובב לעברו את הראש. כשסיים את התשלום ויצא לעבר החניה, האיץ הרב וליס את דרכו. הוא כבר מסיים לשלם, יוצא לעבר החניה, הוא מזהה את שגיא מסיים להעמיס את תכולת הקניה לתא המכונית. והנה כמה שמשמים פותחין לו! המכונית של הרב וליס חנתה כמעט בצמידות למכוניתו של שגיא...

הרב וליס מגלגל בטבעיות את העגלה לעבר המכונית. כשהוא חולף על פניו של שגיא הוא מפנה לעברו 'שלום' רב משמעות. הלה מפתיע וניגש לעבר הרב וליס כמבקש לעזור לו. תוך כדי העמסה התפתחה לה שיחת המשך, שנסובה על האמירה של הרב וליס אודות החובה של היהודי למוסריות תורתית גם מול נורמות חברתיות. הרב וליס הסביר פנים כפי שהוא יודע, אך התנצל על שהוא ממהר לסידורים חשובים. "אני רואה שאתה בחור משכיל, סקרן וחושב. תראה, יש לי מחר סמינריון של ערכים בירושלים, מה דעתך להשתתף שם? ימצא חן בעיניך - טוב; לא ימצא חן - תעזוב". רגע של מחשבה. "תראה האמת שזה ממש לא משהו שהייתי מתכנן לעשות, אבל אני מחר חושב לצאת לנופש באילת, זה רעיון לא מבוטל להקדיש חצי יום לביקור בסמינריון שלכם בירושלים". הרב וליס המום מההתפתחות, אך ספקני למדי, החליף עם שגיא מספרי פלאפון והובטח קשר למחרת. הם נפרדו לשלום. למחרת הוא הגיע, בחור בודד בסמינריון גועש ורועש. הוא ישב והקשיב. אף אחד מהמשתתפים לא ידע איזו מערבולת מתחוללת בליבו. איזה לוע של געש רוחשת נפשו של הבחור. הרב וליס וחברי הצוות המרצים באו בסוד הדברים, הכינו עצמם למשימה וטווחו דברים לעבר המטרה. הוא ישב והקשיב, נשאר להרצאה נוספת, ומשזו הסתיימה נשאר גם לבאה. בסיום ההרצאה האחרונה החל פאנל שאלות בו עולים משתתפים ומעלים שאלות שהתעוררו אצלם במהלך ההרצאות.

השעה כבר שעת ליל מאוחרת, שגיא ביקש את רשות הדיבור. הרב וליס עוקב בדריכות שיא. האם נראה כאן נס מתרחש, או שמא הוויכוח הינו סוג של מכבסת מצפון והלב עיקש בדרכו. שגיא עלה על במת השואלים, הוא רכן קמעה לעבר המיקרופון וסיפר את

סיפורו. הנוכחים המשתתפים תלו בו עיניים משתאות. הסיפור מדהים. הנה לפניהם עומד בחור יהודי רגע לפני המרת דתו, הוא נמצא רגל וחצי מעבר למתרס. הם ליוו את הסיפור שנאמר ברגש בלתי מוסתר, ואז הוא משחרר את המשפט המיוחל. "היום הזה הוא המכריע של חיי. השתכנעתי שמכרתי את דתי בלא שידעתי את מהותה. מכרתי ירושה שהיתה לי בלא שידעתי מאום מערכה. החלטתי ליטוש את כל התכניות. אני נשאר יהודי". הרב וליס בוכה עכשיו. הוא כבר רואה ציפור כלואה מגביהה עוף ונסה על נפשה חזרה אל הקן, שם ניצבת ממתינה אמא יהודיה שהתייאשה מבן טיפוחה, בוכה משמחה. הוא רואה דורות של יהודים מוחים דמעה על זרעם ששב לצור מחצבתו. הציבור נפעם כולו מלווה את שגיא במבטם, מחכים שירד מהבמה ללחוץ את ידו. אך להפתעת כולם הוא נשאר לעמוד.

הרב וליס גם הוא תוהה מה פשר ההשתהות של שגיא, אולי קרה לו משהו. ואז נשמע קולו של הבחור: "למישהו יש פלאפון?" בקשה שדרשה הסבר, והוא ניתן. לדברי שגיא, ההחלטה שלו עומדת בפני מלחמה רגשית כאובה עם אותה נכריה המעותדת להיות אשתו, אם הוא ישהה את הודעת הניתוק עלול הדבר לגרום להשפעה הפוכה. הוא רוצה כאן בציבור לבצע את הודעת הניתוק. הפלאפון ניתן והשיחה הטראנס אטלנטית בוצעה בספרדית. על אף השפה השונה ניתן היה לשמוע אצל שגיא את הרעד בקולו, ההתרגשות בנימת הדיבור, ואת התגובה מעבר לקו. הוא עשה זאת קצר וקולע, השיחה נותקה. הציבור לא היה אדיש, הם הרגישו עדים למחזה לא נפרץ. השתתפו עם שגיא רגשית. אך שגיא עדיין לא יורד מהבמה. "אני" - הוא גוהר למקרופון - "עוזב את המקום רק למקום אחד, לישיבה. לכל מקום אחר שאלך הנני עלול למצוא עצמי חוזר בי לתכנית הישנה". הדרישה הפעימה את הציבור בנחישותה, אבל העמידה את הרב וליס במצב מביך. איך ניתן באופן מיידי בשעת ליל לדאוג לישיבה? אך במצב כזה בו שערי שמים פתוחים לקבל נשמה המתדפקת על צור מחצבתה, כל השערים פתוחים. כמה שיחות והנה המשאלה קוימה. הציבור פורק אנחת רווחה של מתח משוחרר, אך שגיא לא יורד מהבמה. מה עכשיו? תוהה הקהל. שגיא לא מרפה. הוא מבקש שיביאו לו את הבגדים מהבית, שכן מי יודע, אולי גם שם לא יקבלו את הבחירה החדשה. המשאלה הובטחה והרב וליס יצא לדרך לרעננה להעמיס את בגדיו ולפרוק את הידיעה אצל ההורים. האמא לא האמינה, ביקשה לשמוע שוב ושוב. כששמעה על שיחת ניתוק הקשר עם אותה נכריה, היא ידעה שאכן הדבר אמיתי. תא המכונית של הרב וליס התמלא עם תכולת הבגדים ואין סוף אהבה של אבא ואמא שבנם הבוגר נולד עבורם מחדש. שגיא נסע היישר לישיבה והוא נקלט בה. מדי פעם התעניין הרב וליס וקיבל ד"שים משמחים ממצב קליטתו של שגיא.

חלפו שנים, הסיפור תויק במדפי הזכרון של הרב וליס העמוסים לעייפה, אם כי בלט במיוחדותו יוצאת הדופן. מיד פעם היה הרב וליס חולק את הסיפור עם אנשי שיח שהתפעמו משמיעתו. היה זה כאשר נסע לחנוך סניף של 'ערכים' במקסיקו. הרב וליס השתתף בערב עם חברי הקהילה ואברכים פעילים, ערב מפעים ומהנה. בסיומו של הערב, כאשר הרב וליס כבר היה על מפתן הדלת מישהו טפח על שכמו. הוא הסתובב. אברך. הוא מביט בו, והלה מחייך. הרב וליס מנסה להיזכר האם הוא מכיר את האיש. לא. "הרב לא מכיר אותי?... שגיא, יום שלישי בסופר ברעננה..." "שגיא!" הגיע תורו של הרב וליס להתפעל. "לא הייתי מזהה! מה אתה עושה כאן?" הוא הסביר כיצד נענה למודעה המזמינה אברכים דוברי ספרדית לפעילות של ערכים, הציע עצמו ונענה, כאילו ביקש לתקן את אותו רכש של השפה הדרום אמריקאית ולנתבה לצד הטוב. "רגע, שכחתי לשאול, התחתנת?" רק אז הבחין הרב וליס בשני ילדי חיידר מתוקים שעומדים לצידו של שגיא, הרב שייק'ה, כפי שמכנים אותו חבריו. הרב וליס נישק את הילדים, הם הרגישו בלחייו הרטובות מדמעות של התרגשות. כמה נשמות אפשר לקנות בסופר-מרקט ברעננה?...

(על פי "דרשו")

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net